

ЗМІСТ

Центральна подія в історії людства	7
Що і звідки ми знаємо про Різдво	13
Коли Різдво?	21
Тріє царі	31
Час адвенту	39
Різдвяний піст	45
Український різдвяний стіл і кутя	49
Пісні Різдва	55
Щедрик	67
Вертеп	71
Символи Різдва	79
Різдвяні подарунки	87
Хто приносить подарунки?	93
Різдво за Гітлера	103
Різдво в СРСР	107
Різдво під обстрілами	111
Цитати про Різдво	118

ЦЕНТРАЛЬНА ПОДІЯ В ІСТОРІЇ ЛЮДСТВА

Спочатку було слово, і слово було у бога, і ніхто, крім бога, того слова не знав, навіть його діти.

Це слово було його таємним ім'ям і мало велику силу: воно могло зціляти й навіть воскрешати померлих. Боговій доньці Ізіс треба було виманити це слово. Вона зробила змію з глини та слини бога. Поклала змію на дорозі, якою він вертався з неба на відпочинок після денної праці. Змія вкусила бога, і він почав утрачати сили. Ізіс сказала, що зможе вилікувати його, якщо він відкриє своє справжнє ім'я. Бог погодився назвати це ім'я, та лише за умови, що вона нікому його не звірить, окрім сина Гора. Цього сина вона зачала від свого рідного брата, Осіріса. А його, своєю чергою, вбив інший брат, Сет, і порозкидав шматки його

тіла по всьому Єгипту. Ізіс збрала братове тіло й воскресила його. А їхній син Гор став покровителем Єгипту.

Історія про Ізіду, Осіріса та Гора була однією із центральних у релігії Стародавнього Єгипту. Життя в Єгипті, як і вся його цивілізація, залежало від ріки Ніл. Щовесни, коли на його витках із африканських гір сходили сніги, Ніл розливався з берегів, а потім відступав у звичне річище, залишаючи після себе родючий намул. Початок щорічного розливу знаменувала поява на небі найяскравішої зірки Сіріус. Цю зірку стародавні єгиптяни пов'язували з Осірісом. Вона з'являлася щоразу, коли Осіріс воскресав із мертвих, а поява знаменувала початок нового циклу життя.

Історії про вбитого бога та його воскресіння, яке символізувало щорічне відродження життя, повторюються і в інших релігіях Середземномор'я — великого історичного регіону, який був колискою найстарших цивілізацій, зокрема й християнської. Схожість цієї історії з історією про воскресіння Христа очевидна. Обидві мають ті ж елементи: бог-син, який умирає і воскресає; жінка, котра відіграє в історії центральну роль; а зображення Ізіс із сином Гором нагадують зображення Діви Марії з дитятком Христом.

Уповні історія Ізіди, Осіріса і Гора разом з іншими історіями античного Єгипту стала відома європейцям після того, як у 1830-х роках геніальний французький дослідник Жан-Франсуа Шампольон розшифрував єгипетські письмена-ієрогліфи. Інший геній-самоук, британець Джордж Сміт, відчитав клинописні таблички Межиріччя з історією про всесвітній потоп, який улаштував бог, щоб покарати людей за їхні гріхи. Майже водночас у Німеччині з'явилася школа дослідників Біблії, які почали вивчати її не як священний, а як історичний текст. Їхні дослідження показали,

що чотири Євангелія в багатьох аспектах розходяться між собою, атому їх не можна вважати за достовірне джерело.

Усі ці відкриття дуже підважили віру в юдео-християнського Бога, бо начебто вказували на те, що біблійні історії є лише запозиченими та перекрученими легендами стародавніх народів, а сама Біблія — просто збірка таких легенд.

Так само свого часу думав Клайв С. Льюїс, онук ірландського священика. Він виростав віруючою дитиною. Але коли хлопчикові було десять років, від раку померла його мама. Коли вона помирала, Клайв довго й палко молився до Бога, благаючи врятувати її. Молитви не принесли зцілення, а Клайв утратив віру в Бога. Після закінчення школи він вступив до Оксфорду, але покинув університет уже на першому курсі й пішов добровольцем на фронт, коли розпочалася Перша світова війна. На війні, де була щоденна загроза смерті, багато вояків знову ставали віруючими. У Клайва все було з точністю до навпаки: бачачи перед собою безсенсовну та жорстоку бійню, він утвердився в атеїзмі.

Після війни Льюїс повернувся до університету. Його приятелем був Джон Р. Р. Толкін. На відміну від Льюїса, Толкін був віруючим-католиком. У розмові з Толкіном Клайв наводив той самий аргумент своєї невіри: історія про Христа є не чим іншим, як іще одним міфом, і за доказ правило те, що цей міф повторюється в інших народів.

Ось фрагмент їхньої розмови:

Льюїс: «Віра в Христа базується на тому ірраціональному елементі міфу, що став фундаментом світогляду багатьох дохристиянських вірувань: воскресінні вбитого бога. Ці історії торкаються душі й перевертають щось усередині — аж так, що це не піддається опису. І все одно залишаються міфом».

Толкін: «Бачиш, друже, яка штука: історія Христа — це, очевидно, міф, однак міф правдивий; його наратив впливає на нас точнісінько так само, як решта, з однією надзвичайною відмінністю — він відбувся насправді».

Толкінів аргумент простий. Зіставмо єгипетського бога Ра та юдео-християнського Бога, Осіріса й Ісуса Христа, Ізиду й Діву Марію. Попри зовнішні подібності бачимо фундаментальні розбіжності. Ра тримає слово для себе, натомість Господь посилає своє Слово у світ і робить його відкритим для всіх; Ізіда вимаює це слово хитрістю та жорстокістю, а Діва Марія смиренно приймає Божу благодать, згодившись стати матір'ю Ісуса і свідком його мук; Осіріса вбиває його брат, а Ісус сам віддає себе на смерть, щоб урятувати людство. Христос не просто воскресає — Його воскресіння відкриває дорогу для воскресіння всіх людей і дарує їм вічне життя.

Розмова між Льюїсом і Толкіном відбулася вночі. А наступного дня Клайв зі своїм братом Ворреном поїхав на мотоциклі до зоопарку. Добираючись до зоопарку мотоциклом, Клайв іще не вірив, що Ісус Христос є Сином Божим, а доїхавши туди, повірив. Цьому немає логічного обґрунтування — відбулася чудесна, непояснима зміна.

Так, у тридцять три роки він знову став християнином. Своє навернення Льюїс описав у книжці під характерною назвою «Заскочений радістю», де радістю було віднайдення віри в Христа.

Клайв Льюїс був професором англійської літератури спочатку в Оксфорді, а потім у Кембриджі. Однак сьогодні ми нічого не знали би про нього, якби не його літературні твори, передусім «Хроніки Нарнії».

Так само ми, напевно, не згадували б сьогодні Джона Толкіна, якби не його «Володар перснів». Як і Толкін, Клайв Льюїс ставив